

ИМПЛИЦИТНИ ПОРЕДАК НИЈЕ КРАЈ РЕАЛНОСТИ

Јасминка Д. Марић*

Институт за стратегијске студије и развој „Петар Карић“
Универзитет „Браћа Карић“, Београд

Резиме: Главни методолошки приступ у разматрању односа између науке, религије и друштва треба да буде отвореност ума за нова сазнања и открића. Треба се чувати ароганције типичне за људе који мало знају и признати да су наша данашња сазнања недовољна, укључујући и знања о физичком свету. Уколико човечанство не изврши аутодеструкцију оно ће доћи до фундаменталних природних сазнања која изазивају осећај „страхопоштовања“, као доживљај лепог и узвишеног.

Кључне речи: когниција, физичка реалност, свест, прошлост-садашњост-будућност.

IMPLICIT ORDER IS NOT THE END OF REALITY

Abstract: The main methodological approach in considering the relationship between science, religion and society should be open-mindedness to new insights and discoveries. One should avoid an arrogance typical for people who know little and acknowledge that our present knowledge is insufficient, including our knowledge about the physical world. Unless humanity causes the self-destruction, it will gain fundamental natural understanding which inspires the feeling of „respect“, as an experience of something beautiful and divine.

Key words: cognition, physical reality, consciousness, past-present-future

Тема наука, религија и друштво која је дискутована на Семинару, веома је актуелна због растуће улоге науке и чини нам се опасног угрожавања духовности и зато што се глобално друштво претвара у заједницу у којој су знање и наука водећи фактор који одређује судбину појединаца и заједница.

С друге стране, са разлогом су и на семинару пре подне референти говорили о занимљивом феномену зближавања науке и религије на новим основама – на основама нових открића у области физике, квантне механике, космологије, биологије, психологије и других наука.

Проф. Шијаковић је у свом реферату истакао да су наука и религија увек били супротстављени. Можда би тачније и прецизније требало рећи да су били супротстављени наука и црквена догма, јер још је Х. Спенсер рекао да „су религија и наука два пола људске мисли“, који су се данас изузетно приближили. Заиста однос између науке и религије треба да буде постављен на новим основама и више него икада раније потребно је да тај однос буде креативан.

Проф. Биговић је указао на раздвајање науке и религије у XVIII и XIX веку и на мишљење Расела да „изван науке нема никаквог знања. „Али изгледа да у дефиницију науке у прошлом веку није био укључен субјекат са својим мислима и осећањима. Наука је посматрана као нешто објективно и независно од субјекта. Та

* e-mail: institute@amadeus.uni-bk.ac.yu

парадигма је већ превазиђена. Професор Биговић је ингениозно закључио да данас у XXI веку долази до „претварања науке у религију и религије у науку“. Још је Владика Николај рекао да мисао и осећај уједињени чине религију. Данас смо сведоци да се научници залажу за укључење мисли и осећаја, ума и смисла, у оквиру науке.

То је разлог због кога сматрам да на Округлом столу треба продискутовати неке философске аспекте те проблематике која прожима свест не само научника и теолога, већ и све ширих кругова интелектуалаца.

Идеје које се овде развијају дате су као одговор на питања постављена на округлом столу професорима Коруџи, Раковићу, Ајдачићу и осталим учесницима. Може се рећи да су овде та питања заправо проширена и разрађена и да представљају наставак дискусије започете за округлим столом.

Круг дискусије је уследио након читања следећег текста и питања постављених у вези са истим:

„Дејвид Бом, чувени физичар, творац је теорије о имплицитном поретку, заснованом на визији целине у коме су материја и свест уједињени. То је холограмски модел универзума (који још није признат у најстрожем смислу) у коме су материја и свест у непрекидној интеракцији. Ум је активни учесник у материјалним процесима. Информације значајно доприносе квалитету материје. Физика се односи на природу и наше разумевање природе. Њен смисао и порука су креативност бескрајног универзума. Бом је веровао у универзум који је интелигентан и духован и који има смисао, у коме је имплицитни поредак изражен као жива сила у нашим експлицитним животима. Брајан Џозефсон – физичар и нобеловац, верује и подржава идеју да Бомов имплицитни поредак може да доведе једног дана до укључивања Бога или Ума (Духа) у оквиру науке. Домен имплицитног поретка, каже Бом, може се назвати идеализам, дух, свест. Даље, Бом је признао да имплицитни поредак није крај ствари. Може да постоји и други поредак изван времена и простора о коме се још и не сања, бескрајне фазе даљег развоја.“

Дејвид Бом је био скроман као и Исак Њутн, и признао је да су наша досадашња сазнања недовољна и да и даље стојимо пред океаном непознатог. Научницима још увек нису познати сви закони или силе које владају у природи, из чега се може закључити и да је природа реалности још увек непозната.

Једно од питања постављених учесницима Округлог стола је - како савремена наука на нивоу досадашњих сазнања, објашњава феномене прекогниције и синхронитета који су везани за људску свест. Ови феномени су примарно познати из психологије, дакле везани су за делатност човечје психе и свести. Њима се већ озбиљно баве и физичари, јер они озбиљно нарушавају постојећу слику света, која је била изграђена на већ превазиђеној физици и која је свест сматрала само као епифеномен физикалног мозга.

Изгледа да су научници до сада игнорисали неке веома важне психичке чињенице које могу довести до револуционарних промена како у науци тако и у схватању света. Уместо да се очи затварају пред „необичним, парапсихолошким појавама“, треба им посветити далеко већу пажњу и интегрисати их у оквиру модерне науке.

Феномени прекогниције и синхронитета постављају на дневни ред питање времена као и питање смисла и „објективне интелигенције“. Да бисмо

разумели природу прекогниције и синхроничитета, неопходно је истражити природу времена, како физичког времена тако и психолошког времена, које је кључни аспект синхроничитета, и такође је потребно истражити цело питање еволуције сопства. Психолошко време изгледа има другачију природу од физичког времена.

Можда индивидуална свест произилази из комплексног имплицитног поретка свести који се протеже кроз цео универзум. У том смислу је занимљиво тврђење професора Раковића изнето у његовом реферату, „да је свест суштинско стање самог физичког поља и да има онтолошку природу“, и да „свест може да делује и на машину а камоли на мозак“. Индивидуални ум је стога место локализације или концентracије свести која се ствара у мозгу и телу појединца.

Оно што се може закључити на основу појавног феномена прекогниције и „синхроничистичког смисла“ је да оно лежи изван времена и простора, и да по свему судећи има трансценденталну природу.

У том смислу ми се чини важном књига Пола Дејвиса *Други светови*, у којој се разматра питање времена. Извесне идеје делују толико смело и далеко од свакодневног искуства да се могу граничити са научном фантастиком. Али је већ одавно и сама званична наука превазишла машту писаца научне фантастике.

Пол Дејвис каже да је „најдубља загонетка од свега то, да без обзира шта ми можемо да искусимо ментално, време не пролази, нити постоји прошлост, садашњост и будућност... Према овој слици Универзума, прошлост и будућност су у сваком делићу реални као и садашњост – заиста, не може да се направи универзална подела на прошлост, садашњост и будућност. Из овога следи да се ствари не дешавају у простор-времену, већ да оне једноставно јесу“.

Херман Вејл, физичар каже: „Свет се не дешава, он једноставно јесте.“ У овој слици ствари се не мењају: будућност не долази и прошлост није изгубљена, јер целокупна прошлост и будућност постоје са једнаким статусом. Нучници говоре о свету затвореног времена у коме би прошлост такође била будућност, отварајући перспективе каузалне анархије и временских парадокса које често разматрају писци научне фантастике.

Џон Вилер је увео појам суперпростора који је у целини потпуно детерминистички. Насумични елеменат произилази из издвајања само малог делића целине. Према Вилеру, у суперпростору не постоји разлика између прошлости и будућности. Наравно то отвара питање човекове слободе воље. Колику количину слободне воље може да ужива човек?

Пол Дејвис сматра да је теорија релативитета коначно сахранила идеју да будућност тек чека да се деси. Будућност већ постоји мада још увек није одређена, и мада посматрач може учествовати у обликовању њене структуре. Тако стоји са временом, кажу физичари, али феномен прекогниције и синхроничитета прати и појам смисла, углавном индивидуалног смисла везаног за лични живот појединца али који отвара питање и општег смисла, смисла универзума. Физичари се сусрећу са категоријом која не спада у домен физикалних чињеница и природних закона, већ са категоријом и појмом који је пре везан за филозофију и психологију. Они су суочени са филозофским или религиозним проблемом - како уградити појам „смисла“ у оквиру физике? Уколико се том проблему приступи редуccionистички и каузалистички, постоји опасност да се феномени прекогниције и синхроничитета превиде и занемаре и да се поново тражи објашњење у кретању атома и деловању

поља сила. Анализирајући појавне одлике феномена синхроничитета, изгледа да концепт каузалитета не одговара свету менталних догађаја. Као да један део психолошког времена може да буде укључен у неку врсту безвремене свести, док други део психолошког времена следи линеарни, свакодневни ток мисли.

Кључно питање је како прекогниција и синхроничитет могу да постоје у свету којим доминира каузалитет и по ком принципу они делују? Квантна механика је довела у питање поглед на свет базиран на Њутновој физици - али изгледа да није довољна да објасни синхроничитет, управо због категорије „смисла“ који га прати. Како сместити смисао међу субатомске честице? Синхроничитет изгледа има трансценденталну природу и показује да постоји неки уређујући принцип који делује у универзуму, који мора да је веома другачији од онога што се нормално мисли под „законом природе“. Који је то принцип који се тако радикално разликује од конвенционалних закона физике? Уколико се ради о смисленом повезивању, онда се ради и о интелигенцији јер је тражење смисла као и давање смисла појавама, догађајима, карактеристично само за неку врсту интелигенције. У том смислу и физичари уводе појам „објективне интелигенције“, с обзиром да постоји хипотеза да процеси природе имају ментални или свесни аспект.

Професор Огњеновић је у свом реферату истакао да је простор свести тродимензионалан. Узимајући у обзир феномене прекогниције и синхроничитета може се закључити да је простор свести вишедимензионалан и да за свест такође важи принцип „*non-locality*“. Професор Коруга је такође говорио о петодимензионалном простору и исходишту свести из димензије $N = 0$.

Треба се чувати ароганције типичне за људе који мало знају и признати да су наша досадашња сазнања недовољна и да је наше разумевање физичког света неадекватно. Стога би главни методолошки приступ у разматрању односа између науке, религије и друштва требало да буде „*open mindness*“ - дакле отвореност ума за нова открића у науци и нове увиде у психологији и филозофији. Треба да будемо и останемо отворени према науци, религији и друштву с обзиром на наша недовољна сазнања о законима и силама који владају у универзуму и у нама самима. Сасвим извесно треба очекивати да ће природа реалности, времена, простора, ума и материје, претрпети величанствену револуцију нечувених сразмера. То ће бити открића која уливају страхопоштовање, уколико човечанство пре тога због своје растуће агресивности према природној средини и због потрошачке незајажљивости не доведе само себе до аутодеструкције.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] C.G. Jung i W. Pauli, Tumačenje prirode i psihe (Globus, Zagreb, 1989)
- [2] P. Davies, Other Worlds (Penguin Books, 1980)
- [3] F.D.Peat, Synchronicity – The Bridge Between Matter and Mind (Bantam Books, 1987)
- [4] M. Talbot, The Holographic Universe (Harper Perennial, 1991)